

TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİ ve SAĞLANAN VERGİ TEŞVİKLERİ

TECHNOLOGY DEVELOPMENT ZONES AND TAX INCENTIVES

Rıdvan ÖNDER*

ÖZ

Akademik alanda ortaya çıkan bilginin, sanayiye aktarılarak ticarileştirilmek istenmesinin sonucunda; bilim ve teknoloji odaklı, üniversite-sanayi işbirliğine dayalı teknoloji geliştirme bölgeleri ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada teknoloji geliştirme bölgelerinin Dünya’da ve Türkiye’de gelişimine yer verilerek, Türkiye özelinde; teknoloji geliştirme bölgelerinin mevcut durumu ve bu alanlara sağlanan vergi teşvikleri ele alınmıştır. Konunun uygulamadaki karşılığının açıkça ortaya konulması amacıyla çalışmada, teknoloji geliştirme bölgelerine sağlanan vergi teşvikleri ile ilgili çeşitli ve özgün uygulama örneklerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji Geliştirme Bölgesi, Teknopark, Teknokent, Vergi Teşvikleri, Kazançlarda Vergi İstisnası.

Jel Sınıflandırma Kodları: K34, H23, O38

ABSTRACT

As a result of the transfer of knowledge arising in academic area to the industry thereby commercialising it, technology development zones have been established based on the cooperation between the universities and the industry. This study deals with the improvement of technology development zones both in the world and Turkey, so that focusing on the current state of these zones and tax incentives provided for them. In order to clarifying the subject, tax incentives discussed with original and various examples from the tax practice.

Keywords: technology development zone, technopark, technocity, tax incentives, tax exempt income

Jel Classification Codes: K34, H23, O38

* Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, ridvan.onder@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0003-0021-7771.

Önder, R. (Ekim 2020). Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Ve Sağlanan Vergi Teşvikleri, *Vergi Raporu*, 253, (103-124).

GİRİŞ

Küreselleşmenin ve teknolojinin hızla arttığı günümüzde, ülkeler ve devlet idareleri de bu değişim ve dönüşümden payını almaktadırlar. Ülkelerin ekonomik olarak kalkınma ve gelişmelerinde yaşanan, klasik ağır sanayi hamleleri ve tarımsal yapı düzeninden, hizmet sektörüne evrilme döngüsü hızla değişmektedir. Bu değişimdeki en büyük nedenin teknoloji olduğunu söyleyebiliriz. Son zamanlarda teknolojik hamlelerle kalkınan ve gelişen ülkelere baktığımızda, Asya Kaplanları olarak da adlandırılan Uzakdoğu ülkeleri ön plana çıkmaktadır. Bu ülkelerin gelişim süreci incelendiğinde; teknolojiye, araştırma geliştirmeye ve bilimsel altyapıya yapılan harcamaların, çok yüksek katma değerli olarak geri dönüştüğünü ve ülke ekonomisine katkıda bulunduğunu açıkça söyleyebiliriz.

Teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler ve katma değeri yüksek ürünlerle ekonomilerin büyümesi, Türkiye'yi de bu yönde çalışma yapmaya ve altyapı kurmaya yöneltmiştir. Bu amaçla araştırma ve geliştirme temelinde birçok yasal düzenleme ihdas edilmiştir. Yapılan düzenlemelerin genel amacının; ülkenin gelişmesi ve kalkınması için katma değeri yüksek ürünler üreten ve ihraç eden bir ekonomi kurmaya yönelik çeşitli mali teşvikler olduğunu söyleyebiliriz. Elbette araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin yapılabilmesi için teknik ekipmanlara, personele, binaya/araziye ve akademisyenlerin desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi, araştırma ve geliştirme faaliyetlerin toplu halde ve birbirinden bağımsız olarak yürütülebilmesi, sanayi-üniversite işbirliğinin sağlanabilmesi amaçlarıyla 4691 sayılı Kanun ile teknoloji geliştirme bölgeleri kurulmaya başlanmıştır.

Çalışmamızda teknoloji geliştirme bölgeleri ele alınmış olup kavramsal çerçevesine yer

verildikten sonra, Türkiye'de devlet tarafından sağlanan teşvikler üzerinde durulmuş ve vergi teşviki uygulama örnekleri ile konu açıklanmaya çalışılmıştır.

1- TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİ ve DÜNYADA GELİŞİMİ

1.1- Kavramsal Çerçeve

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyıl bilim adamları tarafından bilim ve teknoloji çağı olarak adlandırılmaktadır. Bu kapsamda ağır sanayi ile gelişme/kalkınma kavramının yerini bilim ve teknoloji ile kalkınma almış, ağır sanayiye yatırım yapan birçok ülke hızla bilim ve teknoloji alanına yatırımlar yapmaya başlamışlardır. İktisat yazınında belirtildiği üzere, gelişmemiş veya gelişmekte olan birçok ülkenin diğer şartlar sabitken, gelişmiş ülkelerin refah seviyelerine ulaşmalarının teknik olarak imkansız olduğu ifade edilmektedir. Ancak gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkeler yapacakları ani bir atılım ile bu seviyeye erişebilir veya en azından aradaki farkı sabit seviyeye indirebilirler. Bu duruma Romer ve Solow tarafından da dolaylı olarak değiştirilmiştir.^{1,2} Atılımın birkaç farklı yolu olmasına rağmen, ülkenin yer altı ve yer üstü kaynakları sınırlı olduğu varsayımıyla bu gelişmişlik farkını azaltmanın en önemli yolu teknolojik gelişme ve kalkınmadır. Bunun en önemli örnekleri ise; yakın tarihe kadar gelişmemiş ülkeler sınıfında yer alan ve kişi başı milli gelir rakamları oldukça düşük olan Uzakdoğu Asya ülkeleridir. Bu ülkeler teknoloji, araştırma ve geliştirme alanına yaptıkları yatırımlar ile hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşamış, sınıf atlamışlardır. Tamamen teknolojik ve katma değeri yüksek ürünlere yönelerek gelişmiş ülkeler ile aralarındaki farkı azaltmışlar, kendileri de gelişmiş ülkeler ile birlikte anılma-

¹ Paul ROMER. "The Origins of Endogenous Growth". Journal of Economic Perspectives. Vol 8(1). 1994. 3-22.

² Robert SOLOW. "Perspectives On Growth Theory". Journal of Economic Perspectives, Vol 8(1). 1994. 45-54.

ya başlanmışlardır.³ Şüphesiz ki bu gelişmelerde teknoloji üretimi, araştırma ve geliştirmenin payı yadsınamaz.

Dünyada teknoloji ve bilim alanında hızla değişim yaşanması, insanların günlük yaşamlarını, ülkelerin ekonomik aktivitelerini, sanayi üretim yapısını ve benzeri birçok alanı etkilemiştir. Ayrıca teknoloji transferi ve ihracatının her geçen gün artması, teknolojiye, araştırma ve geliştirmeye dayalı ürünlerin katma değerinin yüksek olması, neredeyse tüm ekonomistler tarafından kabul edilmektedir. Bu kapsamda hükümetler, araştırma ve geliştirme yatırımlarına ağırlık vermeye başlamışlardır. Bunun sonucu olarak teknoloji geliştirme bölgeleri kavramı ortaya çıkmıştır.

Teknoloji geliştirme bölgelerinde ortaya çıkan yenilikçi buluşlara dayalı üretim, bilim ve teknolojinin ticarileştirilmesi, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin çeşitlenmesi neticesinde her ülke kendine göre farklı tanımlama ve anlamlandırma yapmaktadır. Teknoloji geliştirme bölgeleri Türkiye’de ve Dünya’da kısaca teknokent, teknopark, bilim parkları gibi adlar altında anılmaktadır. Ülkelere göre isimlendirmelere bakılırsa; ABD’de araştırma parkı, Almanya’da kurucu merkez, Fransa’da teknoloji kenti, İngiltere’de bilim parkı, Japonya’da teknoloji kenti şeklinde isimler verdiği görülmektedir.^{4,5} İsimler birbirinden farklı olsa da içerik itibarıyla tüm ülke uygulamaları birbiriyle örtüşmektedir. Çalışmamız kapsamında da teknoloji geliştirme bölgesi,

teknokent ve teknopark isimleri, aynı anlamda birbiri yerine kullanılacaktır. Bu açıdan teknokent sözcüğünün Türk Dil Kurumu sözlüklerinde yer alan anlamına baktığımızda; “*bilişim alanında belirli bir üniversitenin veya enstitünün olanaklarından yararlanarak teknoloji veya yazılım üreten, geliştiren şirketlerden oluşan alan*” şeklinde tanımlanmıştır. Kelimenin kökeni Fransızca techno ve Soğdca kent kavramlarının birleşiminden oluşmaktadır.⁶

Uluslararası Bilim Parkları Birliği tarafından yapılan tanıma göre; üniversite veya araştırma enstitüleri tarafından kurulan, araştırma ve geliştirme, bilgi ve teknoloji temelli girişimlerin oluşturulmasına ve kendilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde yapılanın, içerisinde bulunan kiracılara, teknolojik ve bilimsel araştırma fırsatı sunan girişimlerdir.^{7,8}

Üniversite ve enstitülerde üretilen teorik ve akademik bilginin sanayiye aktarılması, teknolojik gelişmelerde ivme kazanılmasına neden olmuştur. Bu kapsamda tüm ülkelerde sanayi ve üniversite işbirliğinin kurulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Üniversiteler veya araştırma enstitülerinin bünyesinde teknolojik çalışmalar ve/veya araştırma geliştirme uygulamalarıyla uğraşan gerçek/tüzel müteşebbislerin bulunduğu alanlara teknoloji geliştirme bölgeleri denilebilir.⁹

Ülkeler, sanayi yatırımlarının değerlendirilmesi, üretim miktarı ve kalitesinin artırılması, ürün, hammadde ve pazarlama maliyetlerinin azaltıl-

³ Rıdvan ÖNDER. “Gelişmekte Olan Ülkeler ve Yapısalcı Maliye Tartışması”. Vergi Raporu Dergisi. Sayı 188. 2015. s. 92.

⁴ Muazzez BABACAN. *Dünyada ve Türkiye’de Teknoparklar (Bilim ve Teknoloji Parkları)*. Asil Ofset Matbaası..İzmir. 1995.

⁵ Mine Nur BOZDOĞAN. “Türkiye’de Teknoloji Geliştirme Bölgelerine Yönelik Vergisel Teşvikler”. Vergi Raporu. Sayı 230. 2018. s. 50.

⁶ Türk Dil Kurumu. “Güncel Türkçe Sözlük”. (<https://sozluk.gov.tr>). Erişim tarihi: 03 Mart 2020.

⁷ International Association of Science Parks and Areas of Innovation. Facts and Figures. (<https://www.iasp.ws/about-us/facts-and-figures>). Erişim tarihi: 19 Mart 2020.

⁸ Özgür Emre KOÇ. “İçsel Büyüme /Teknoloji Yoğun Büyüme Modelleri Kapsamında Türkiye’de Teknoloji Geliştirme Bölgelerine Yönelik Vergi Uygulamaları.” Manisa Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi. Sayı 25. Cilt 2. 2018. s. 484.

⁹ Barış TUNÇAY ve Pelin Mastar ÖZCAN. “Türkiye’de Teknoparklara Yönelik Vergi İstisnaları.” Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi. Sayı 18. Cilt 2. 2015. s. 44.

ması ve yenilikçiliğe dayalı ürünler geliştirilmesi için bilimsel ve teknolojik çalışmalara¹⁰ alan açmaktadır. Bu amaçlara yönelik ve üniversite ile sanayi işbirliğinin meydana geldiği alanlara teknokentler denilmektedir¹¹ Bir yandan akademik bilgi üretim merkezi iken diğer yandan ticari değeri olan teknolojik üretimin, araştırma ve geliştirmenin sağlandığı yerlerdir.

Teknoloji geliştirmek ve araştırma geliştirme harcamaları yapmak ilk yatırım aşamasında oldukça yüksek maliyetlere neden olabilmektedir. Bu nedenle bu alana yönelik teşvik ve desteklerin oluşturulması gerekir. Ülke ekonomilerinin en büyük dinamiği olan küçük ve orta ölçekli işletmeler, ürün yelpazelerini genişletecek veya daha teknik imkanlarla bunları baştan tasarlayabilecek, ar-ge çalışması yapabilecek durumda değildirler. Sermayeleri küçük olan ve esneklikleri büyük olan firmalara, Avrupa Birliğine dahil ülkelerde önem atfedilmektedir. Bu firmalardan olan beklenti büyük ölçekli firmaların oluşumuna katkıda bulunmaları ve bunlar sayesinde ara malı üretimini sağlamaktır. Yeterli kaynağı bulunmayan işletmeler için laboratuvarlar kurmak, araştırma için personel istihdamı ve bunlara malzeme temini oldukça güç işlerdir. Bu nedenle üniversite ile sanayiye bir araya getirecek, sanayi kesimine gerekli olan teknolojik bilgi ve ekipman ihtiyacını sağlayacak teknoloji geliştirme bölgelerinin kurulması gereklidir.^{12, 13}

Ekonomik olarak büyüme ve kalkınmayı etkileyen, bilimsel teknolojik üretim ile araştırma ve

geliştirme seviyesinde ortaya çıkacak artışlar, ülkelerin makroekonomik dengelerine olumlu olarak yansımaktır. Araştırmacı sayısının artırılması da makine ve teçhizat kadar önemlidir. Özel sektör ya da girişimciler, kamu ve üniversiteler arasında yakın işbirliği sağlanarak, geniş kapsamlı ve talebe yönelik araştırma ve geliştirme, teknoloji ve bilimsel araştırmaya yönelik programlarının uygulamaya konulması ve bu tarafların birbiri ile etkileşeceği alanlar ve mekanizmalar ile üniversite ve araştırma enstitülerinde bulunan bilimsel ve teorik bilginin en hızlı şekilde sanayiye yönlendirilmesi ve üniversite sanayi kaynaşmasının sağlanması, genel olarak teknoparklar gibi oluşumlar ile sağlanmaktadır¹⁴ Bu işbirliği ile sanayi ve üniversitenin bilimsel ve teknolojik gelişme adımlarının atılabilmesi için kaynakları etkin ve verimli kullanması amaçlanmaktadır.¹⁵

Türkiye Büyük Millet Meclisinde 2001 yılında kurulan Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporunda teknoloji geliştirme bölgeleri; *"yüksek ve ileri teknoloji kullanan ya da yeni teknolojilere yönelik firmaların, üniversite, ARGE merkez veya enstitülerin imkânlarından da yararlanarak teknoloji ürettikleri veya geliştirdikleri, teknolojik bir buluşu ticari ürün, yöntem veya hizmet haline dönüştürmek için faaliyet gösterdikleri, akademik, ekonomik ve sosyal yapının bütünleştiği araştırma siteleridir."* şeklinde tanımlanmıştır.¹⁶ Teknoparklar; sanayi kuruluşlarını ve üniversiteleri bir araya getirerek, ekonomik gelişme, büyüme ve kalkınma ile bun-

¹⁰ Selahattin TUNCER. *Türkiye'de Ar-Ge Teşvikleri ve Uygulaması*. Yaklaşım Yayıncılık. Ankara. 2010.

¹¹ Sinem BAYZİN ve Mehmet ŞENGÜR. "Üniversite Sanayi İşbirliğinde Teknoparkların Rolü". Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. Sayı 15. Cilt 3. 2019. s.300.

¹² İsmail Hakkı YÜCEL. *Bilim Teknolojileri Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu*. Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara. 1997. s. 71-72.

¹³ David J. STOREY and Bruce S. TETHER. *"Public Policy Measures To Support New Technology -Based Firms in The European Union"*. Research Policy. Volume 26. Issue 9. April 1998. Page 1057.

¹⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi. *"Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu"*. Tarih: 20 Haziran 2001. www.tbmm.gov.tr. Erişim tarihi: 03 Mart 2020.

¹⁵ Hasan DAĞLAR. *"Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği ve Bölgesel Kalkınma-TR82 Bölgesi Örneği."* Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi. Sayı 8. Cilt 2. 2018. s. 307.

¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi. a.g.e.

ların sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik olan, yeni kavramlar ve farklı bakış açıları yaratan, insan hayatına ve yaşama faydalı olacak, kolaylaştıracak fikirleri hayata geçiren alanlardır.¹⁷

1.2- Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin Dünyada Gelişimi

Dünyada teknoloji geliştirme bölgelerinin ilk ortaya çıkışı 1950'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri(ABD)'ndedir. Bu ülkede yer alan ve günümüzde de bilim, teknoloji ve finans çevrelerinde ismi bilinen Stanford Üniversitesine bağlı Silikon Vadisi, ilk teknoloji geliştirme bölgesi olarak kabul edilmektedir. Burada yer alan araştırmacıların, elde etmiş oldukları araştırma ve geliştirme verilerini, ticari amaçlı olarak kullanmak istemeleri neticesinde Silikon Vadisi kurulmuştur.¹⁸ ABD küresel güç olmasının yanında, son dönemde teknolojik üstünlüğü de elinde bulundurmaktadır. Bu tespitin altyapısında elbette başarılı sonuçlara imza atan teknoloji şirketleri ve bunların örgütlendiği teknoparklar bulunmaktadır. Silikon Vadisi'nde; Hewlett-Packard, Intel, Google, Apple, Microsoft gibi dünyanın önde gelen şirketleri bulunmaktadır. Teknokentlerin tanımlaması yapılırken neredeyse her tanımda üniversite ve sanayi işbirliğinden söz edilmektedir. Bu durumun uygulaması olarak Silikon Vadisi'nde bulunan Google, Youtube, Hewlett-Packard

(HP), ve Facebook gibi şirketlerin tümünü üniversitede okuyan öğrencilerin kurduğuna dikkat çekmek gerekir.¹⁹

ABD'den sonra 1963 yılında Japonya, 1969 yılında Fransa, 1972 yılında İngiltere'de teknokentler kurulmuştur. Bu ülkelerde kurulan teknokent sayısı her geçen gün artmış ve 1980'li yıllara gelindiğinde, sanayi-üniversite işbirliğinin yüksek katma değer ürettiğini fark eden Uzakdoğu ülkeleri; Çin, Hindistan, Güney Kore, Tayvan gibi gelişmemiş/gelişmekte olan ülkelere de bu merkezler kurulmaya başlanmıştır. Günümüzde teknolojinin önemli merkezlerinden biri olan Çin'in, 1980'li yıllarda küçük ve orta boy işletmelere yönelik teşvikleri, kuluçka merkezleri uygulamaları, Çin'i bu alanda başarıya ulaştırmıştır.^{20, 21} Güney Kore 1997'nin sonlarından 1999 yılının ortalarına kadar ekonomi yönetimi açısından Uluslararası Para Fonu(IMF) denetimindeydi. Bu dönemde teknoparkların geliştirilmesi yararlı olarak kabul edildi. Teknoparkların kurulması sanayi yapısının değiştirilmesinde etkili olup bu durum Güney Kore üzerinden görülebilecektir.²²

Hindistan'da ise 1990'lı yıllardan itibaren tamamen ihracat odaklı ve yazılıma dayalı teknoparklar kurulmuştur. Hindistan yazılım ve araştırma geliştirme alanında oldukça başarılı sonuçlar elde etmiştir.²³ Şu anda gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede teknoparklar bulunmakta ve sayıları her geçen gün artmaktadır.

¹⁷ Tuğrul KANDEMİR ve Berfu İLTER. "Girişimcilik Faaliyetlerinde Teknoparkların Önemi: Afyon-Uşak Zafer Teknoloji Geliştirme Bölgesi Örneği". Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 21. Cilt 4. 2019. s. 1216.

¹⁸ Yunus DEMİRLİ. "Türkiye'de Teknoparklara Yönelik Teşvikler ve Teknoparkların Bilim ve Teknoloji Kapasitesinin Gelişimine Katkısı". Maliye Dergisi. Sayı 166. 2014. s. 98.

¹⁹ Ridvan ÖNDER ve Abdunnur YILDIZ. "5520 ve 5746 Sayılı Kanunlar Çerçevesinde Ar-Ge Harcamalarının Vergisel Durumu". Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 27. Cilt 1. 2017. s. 143.

²⁰ Yunus DEMİRLİ. a.g.m. s. 98.

²¹ Semih İbrahim AKCOMAK. "Incubators as Tools for Entrepreneurship Promotion in Developing Countries". United Nations University- Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology. MERIT Working Papers. Vol. 054. 2009. s. 13.

²² Byung-Joo KANG. "A Study on the Establishing Development Model for Research Parks". Journal of Technology Transfer. Vol 29. 2004. s. 203.

²³ Özgür Emre KOÇ. a.g.m. s. 487.

1984 yılında kurulan 74 ülkeden, 350 üyesi bulunan Uluslararası Bilim Parkları Birliği(IASP)'ne üye olanların bünyesinde 115 bin şirket bulunmaktadır.²⁴ Dünyada ise teknoparkların sayısı 4.000'e ulaşmıştır.²⁵

1.3- Bilim ve Teknolojinin Küresel Rekabet Etkisi

Dünyada ve Türkiye'de teknoloji, araştırma ve geliştirmeye yapılan harcamalar hız kesmeden

devam etmektedir. Günümüzde ülkeler arasında yaşanan araştırma, geliştirme, teknoloji ve bilim yarışı, insanların mal/hizmetlere olan talepleri yönlendirmekte ve ortaya konulan ürün/hizmette göre ülkelerin ticari gücünü artırmaktadır. Bu kapsamda Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan raporla göre 141 ülke içerisinde seçilmiş ilk 10 ülke ve Türkiye'nin Küresel Rekabetçilik Endeksi sıralaması Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Küresel Rekabet Endeksi Sıralamaları

Ülkeler	Küresel Rekabetçilik Endeksi 2019'a Göre Sıralama	Küresel Rekabetçilik Endeksi 2014'e Göre Sıralama	Küresel Rekabetçilik Endeksi 2013'e Göre Sıralama
Singapur	1	2	2
ABD	2	3	5
Hong Kong SAR	3	7	7
Hollanda	4	8	8
İsviçre	5	1	1
Japonya	6	6	9
Almanya	7	5	4
İsveç	8	10	6
İngiltere	9	9	10
Danimarka	10	13	15
Finlandiya	11	4	3
Türkiye	61	45	44

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu(World Economic Forum) tarafından hazırlanan 2014-2015²⁶ ve 2019²⁷ Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu'ndan yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 1'de yer alan verilere bakıldığında ilk başta fark edilmesi gereken husus ülkelerin sıralamasının çok hızlı ve sürekli değişmesidir. 2013 ve 2014 yıllarında zirvede olan İsviçre şu anda 5'inci sırada olup, ilgili yıllarda 2'nci sırada

bulunan Singapur ise 1'inci sırayı almıştır. Bu listenin ilk başında yer alan ülkelere bakıldığında; genellikle hepsi gelişmiş ülkelerdir. Dikkat çeken ülke ise; birinciliği elinde bulunduran Singapur olup bu gururu bilime ve teknolojiyi yaptığı ya-

²⁴ International Association of Science Parks and Areas of Innovation. a.g.k.

²⁵ Ortadoğu Teknik Üniversitesi Teknokent. Rakamlarla Dünya'daki Teknokentler. (<http://odtuteknokent.com.tr/tr/hakkinda/rakamlarla-dunyadaki-teknokentler>). Erişim tarihi: 18 Mart 2020.

²⁶ World Economic Forum. "The Global Competitiveness Report 2014-2015". (http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf). Erişim tarihi: 17 Mart 2020.

²⁷ World Economic Forum. "The Global Competitiveness Report 2019". (http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf). Erişim tarihi: 17 Mart 2020.

tırımlara borçlu olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye ise; 2013 yılında 44'üncü sırada olmasına rağmen 2019 yılında 61'inci sırada bulunmaktadır. Teknoloji ve bilimin hızlı gelişimi, her geçen gün yeni bir gelişme ülkelerin sıralamasını oldukça hızlı değiştirmektedir. Bu nedenle ülkemiz açısından bilim, teknoloji, araştırma ve geliştirmeye yapılan yatırımların artırılarak devam ettirilmesi ve bu küresel ligde sürekli üst sıraları hedeflememiz gereklidir.

2- TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİNİN TÜRKİYE'DE GELİŞİMİ ve GÜNCEL DURUMU

1950'li yıllardan itibaren dünyada kurulan ve sayıları her geçen gün artan teknoloji geliştirme bölgeleri, Türkiye'de de 1990'lı yıllarda kurulmaya başlamıştır. Türkiye teknolojiye yatırım yapma, üniversite-sanayi işbirliği kurma ve araştırma geliştirme başlıkları kapsamında, daha kurumsal bir yapı oluşturmak amacıyla teknoparkların kuruluşuna ve çalışmalarına ilişkin mevzuat çerçevesini 2001 yılında hüküm altına almıştır. Bu düzenlemelerin akabinde Türkiye'de teknopark sayısı hızla artmıştır. Çalışmamızın bu bölümünde, teknoloji geliştirme bölgelerinin(teknopark) Türkiye'de gelişimine ve güncel istatistiki verilere yer verilecektir.

Türkiye 1980'li yıllara kadar ithal ikameci sanayileşme yöntemini seçmiş ancak istenilen performans ve başarı gösterilememiştir. Bunun üzerine 1980 yılına kadar art arda gelen krizler, ülkenin ekonomi politikalarını gözden geçirmesine neden olmuştur. 24 Ocak tarihinde alınan kararlara göre ithal ikameci yöntemden vazgeçilerek, ihracata dayalı sanayileşme veya büyüme modeli tercih edilmiştir. Ayrıca dışa kapalı olan ve korumacı politikalar üreten Türk ekonomisi,

alınan bu kararla dışa açık hale getirilmiştir. Bu gelişmelerin sonucu olarak Türkiye'de bir dizi karar alınmış ve yapısal sorunlara yönelik çözüm arayışları başlatılmıştır. Diğer yandan cari açık rakamları hızla artmıştır. Cari açığın tersine döndürülerek cari fazla verilmesinin en önemli yolu ise ihracat gelirlerini, daha doğrusu katma değeri yüksek ürün üretimini artırmaktan geçmektedir. Bunun için sanayi ve teknolojiye yönelik yatırımlar artırılmalı ve teknoloji ithal etmek yerine, teknolojik ve katma değerli ürünler ihraç edebilen ülke konumuna gelinmelidir. Bu amaçlarla teknoloji geliştirme bölgelerine önem verilmeye başlanmış ve sayıları hızla artmıştır.

2.1- Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin Türkiye'de Gelişimi

Türkiye'de teknoloji geliştirme bölgelerinin bugünkü aşamaya gelmesinin kronolojik olarak özetini yapmak gerekirse; ilk girişimler 1980'li yıllarda Devlet Planlama Teşkilatı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi(ODTÜ) ve Savunma Sanayii Müsteşarlığı tarafından başlatılmıştır.²⁸ 1990'lı yıllarda Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı(KOSGEB) tarafından kurulan teknoloji merkezleri ilk girişimler olarak kabul edilmektedir. Bu merkezlerde yeni girişimlerin ortaya çıkması ve yeni teşebbüsler kurulması amaçlanmıştır. Bu merkezlerin kurulmasının akabinde, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu(TÜBİTAK) tarafından hazırlanan ve uygulanan Üniversite-Sanayi Ortak Araştırma Merkezleri Programı bu yönde atılan adımlardan biridir.²⁹

Türkiye'de ilk kurulan teknoparklar; İstanbul Teknik Üniversitesi-KOSGEB Teknoloji Geliştirme Merkezi 1991 yılında, ODTÜ-KOSGEB Teknoloji Geliştirme Merkezi 1992 yılında, TÜ-

²⁸ Barış TUNÇAY ve Pelin Mastar ÖZCAN. a.g.m. s. 45.

²⁹ Tuğba Gökdoğan GÜL, ve Serhat ÇAKIR. "Teknoparklar ve Teknoloji Üretimi: İzmir Teknoloji Geliştirme Bölgesi Örneği". Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi. Sayı IX. Cilt I. 2014. s. 82.

BİTAK-Marmara Araştırma Merkezi Teknoparkı 1992 yılında faaliyete başlamış, İzmir Teknopark AŞ 1988 yılında kurulmuştur.^{30, 31} Bunların tamamı başarılı olarak faaliyetlerine devam etmekte olup farklı üniversiteler tarafından kurulan teknoparkların sayısı da her geçen gün artmaktadır.

2.2- Türkiye’de Teknoloji Geliştirme Bölgesi İstatistikleri

2001 yılına kadar Türkiye’de teknoparkların gelişimi çok hızlı olmamakla beraber, 2001 yılında hazırlanan ve yasalaşan 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ile teknoparklara sağlanan teşvik ve destekler tek bir Kanun’da top-

lanmış, teknoparklara daha kurumsal bir nitelik kazandırılmak istenmiştir. Bunun sonucu olarak fiziki imkanlarını ve alt yapısını hazırlayan birçok üniversitede, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının destek ve teşvikleriyle teknoparklar kurulmuştur.

03.02.2020 tarihi itibarıyla Türkiye’de 85 adet teknopark bulunmaktadır. Bunlardan 67 tanesi faal durumda olup geri kalan 18 tanesinin ise yapımına devam edilmektedir. Teknoloji geliştirme bölgesi sayısının en yüksek olduğu iller ise; İstanbul’da 11 adet, Ankara’da 10 adet, Kocaeli’de 5 adet, İzmir’de 4 adettir.³² Aşağıda Türkiye haritası üzerinden(Şekil 1’de) teknoloji geliştirme bölgelerinin bulunduğu iller görülebilecektir.

Şekil 1: Türkiye’de Kurulu Teknoparklar

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı³³

³⁰ Ortadoğu Teknik Üniversitesi Teknokent. a.g.k.

³¹ Pamukkale Üniversitesi Teknokent. Dünya’da ve Türkiye’de Teknokentler. (<http://pauteknokent.com.tr/dunyada-ve-turkiyede-teknokentler>). Erişim tarihi: 18 Mart 2020.

³² Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri İstatistik Bilgileri. (<https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/istatistik-bilgiler/mi0203011501>). Erişim tarihi: 15 Mart 2020.

³³ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. a.g.k.

Türkiye’de kurulu bulunan teknoparklara ilişkin nicel veriler ise aşağıdaki Tablo 2 üzerinden görülebilecektir. Bu tabloya göre Türkiye’de teknoloji geliştirme bölgelerinde mevcut ve faal olan işyeri sayısı 5.638 adet olup bunların 318’i

yabancı ortaklı, 1.187’si de akademisyen ortaklı firmalardır. Toplamda çalışan personel sayısı ise 57.713 adettir. Bu çalışmalar sonucu 89,1 milyar TL’lik hasılat sağlamışlardır.

Tablo 1: Türkiye’deki Teknoloji Geliştirme Bölgelerine İlişkin Kümülatif Özet Veri

Toplam Firma Sayısı	5.638
Yabancı/Yabancı Ortaklı Firma Sayısı (Mevcut)	318
Akademisyen Ortaklı Firma Sayısı	1.187
Toplam Personel Sayısı	57.713
Ar-Ge	46.882
Tasarım	788
Destek	3.618
Kapsam Dışı	6.425
Proje Sayısı (Devam Eden)	9.903
Proje Sayısı (Tamamlanan)	34.988
Toplam Satış (TL)	89,1 Milyar

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı³⁴

İstatistiki bilgi olarak, teknoloji geliştirme bölgelerine sağlanan kurumlar vergisi teşviklerinden yararlanan mükellef sayısına ve kazanç tutarlarına en son 2013 yılı itibarıyla ulaşılabilmektedir. Gelir İdaresi Başkanlığınca paylaşılan bilgiler derlenerek Tablo 2’de özetlenmiştir. Bu

yıldan sonra Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından ilgili veri için açıklama ve güncelleme yapılmamıştır. Ayrıca gelir vergisi mükelleflerinden istisnadan yararlanan sayısına ve tutarına ilişkin herhangi bir veri paylaşılmamıştır.

Tablo 3: Teknoloji Geliştirme Bölgesi Kazanç İstisnasından Yararlanan Mükellef Sayısı ve İstisna Tutarı(2010-2013)

Yıllar	Mükellef Sayısı	İstisna Tutarı	Vazgeçilen Vergi Geliri
2010	622	460.372.742,43	92.074.548,49
2011	749	645.900.655,13	129.180.131,03
2012	850	710.142.260,89	142.028.452,18
2013	962	851.232.920,37	170.246.584,07

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı³⁵

³⁴ Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. a.g.k.

³⁵ Gelir İdaresi Başkanlığı. Vergi İstatistikleri. (<https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/istatistikler>). Erişim tarihi: 30 Mart 2020.

İlgili kaynaktan elde edilen veriler derlenerek Tablo 3 oluşturulmuş ve teşvikin boyutlarının görülmesi açısından tabloya vazgeçilen vergi geliri sütunu eklenmiştir. İlgili yıllarda kurumlar vergisi oranı %20 olarak dikkate alınmıştır. Tablo 3'e göre; 2013 yılında teknoloji geliştirme bölgesi kazanç istisnasından yararlanan kurumlar vergisi mükellefi sayısı 962'dir. Bu mükelleflerin yararlandığı istisna tutarı ise 851.232.920,37 TL'dir Bu kazanç istisnası ile kamu 2013 hesap dönemi için 170.246.584,07 TL (851.232.920,37 x 0,20) kurumlar vergisi alacağından vazgeçmiş olmaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde teknoloji geliştirme bölgesi istisnasından yararlanan mükellef sayısının her geçen yıl arttığı görülmektedir. Bu sayı 2010 yılında 622 iken 2013 yılında 962 olarak gerçekleşmiştir. Bu istisnadan yararlanan mükellef sayıları ve tutarları incelenirken teknoloji geliştirme bölgesi yönetici şirketlerinin de bu rakamlara dahil olduğu hususuna dikkat edilmesi gerekmektedir.

3- TEKNOLOJİ GELİŞTİRME BÖLGELERİNE TÜRKİYE'DE SAĞLANAN VERGİ TEŞVİKLERİ

Çalışmamızın bu bölümünde, Türkiye'de teknoloji geliştirme bölgelerine yönelik vergi teşvikleri, 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu ve diğer mevzuat çerçevesinde başlıklar halinde açıklanmıştır. Teknoloji geliştirme bölgelerinin kuruluşuna ve yönetimine ilişkin olarak detaylı açıklamalar, 4691 sayılı Kanun ve alt mevzuat düzenlemeleri olan tebliğlerde yapılmıştır. Konumuz ve çalışmanın kapsamı açısından vergi teşvikleri daha ayrıntılı ele alınacağından, kuruluş ve yönetime ilişkin mevzuata yer verilmemiştir.

4691 sayılı Kanun'un 1'inci maddesinde teknoparkların kuruluş amaçlarına yer verilmiştir. Bu Kanun ile;

- Üniversite-sanayi işbirliğini kurmak,
- Rekabet yapısını güçlendirmek,

- İhracat odaklı büyümeyi teşvik etmek,
- Yenilikçi ve teknoloji temelli bilgi üretmek,
- Ürün kalitesini, standardını ve üretim verimliliğini artırmak,
- Ülkenin ar-ge harcamalarını artırmak,
- Yabancı sermaye girişini artırmak,
- Araştırmacı kişilere iş imkanı yaratmak amaçlanmıştır.

Teknoloji geliştirme bölgeleri 4691 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesi 1'inci fıkrasının "b)" bendinde tanımlanmıştır. İlgili bentte; *"Yüksek/ileri teknoloji kullanan ya da yeni teknolojilere yönelik firmaların, belirli bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü ya da AR-GE merkez veya enstitüsünün olanaklarından yararlanarak teknoloji veya yazılım ürettikleri/geliştirdikleri, teknolojik bir buluşu ticari bir ürün, yöntem veya hizmet haline dönüştürmek için faaliyet gösterdikleri ve bu yolla bölgenin kalkınmasına katkıda bulundukları, aynı üniversite, yüksek teknoloji enstitüsü ya da AR-GE merkez veya enstitüsü alanı içinde veya yakınında; akademik, ekonomik ve sosyal yapının bütünleştiği siteyi veya bu özelliklere sahip teknoparkı,"* ifadesi yer almaktadır.

4691 sayılı Kanun ile hem teknoloji geliştirme bölgelerinin kuruluşu ve işleyişi yasal bir çerçeveye oturtulmuş hem de bu alanlara yönelik devlet tarafından sağlanacak teşviklere yer verilmiştir. Bunlar içerisinde başta yönetici şirket kazanç istisnası olmak üzere, gelir/kurumlar vergisi kazanç istisnası, damga vergisi istisnası, harç istisnası, ücret üzerinden alınan gelir vergisi istisnası gibi çeşitli teşvik unsurları bulunmaktadır. İlerleyen bölümde bu teşviklere başlıklar halinde yer verilmiştir.

3.1- Yönetici Şirketlerin Kazanç İstisnası

4691 sayılı Kanun'a göre kurucu heyet tarafından kurulan ve işletilen teknoparklar, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi ve anonim şirket(AŞ) olarak kurulmak zorundadırlar. Teknoloji geliştirme bölgesi kuruluş başvurusu,

kurucu heyet veya yönetici şirket tarafından yapılır ve komisyon tarafından değerlendirilmesinin akabinde Cumhurbaşkanı onayıyla kurulur ve Resmi Gazete'de yayımlanır.

Bölge kuruluşuna izin verildikten sonra bölgede yapılacak tüm faaliyetler yönetici anonim şirketin denetimi ve sorumluluğu altındadır. Yönetici AŞ, teknoparka ait imar planlarını hazırlar ve tüm altyapı, üstyapı harcamalarını da kendisi yerine getirir. Fiziki kurulum tamamlandıktan sonra, bölgede faaliyette bulunmak isteyenlerden alınan başvuruları değerlendirir ve faaliyet izni verilmesine/verilmemesine karar verir. 4691 sayılı Kanun kapsamında yapılan desteklerin amacına ulaşması için bölgede faaliyet gösteren firmalara gerekli denetimi yapmaktan sorumludur.

Teknoloji geliştirme bölgesi yönetici şirketi, bölge ile ilgili görevlerini yerine getirirken faaliyetlerini sürdürebilmesi için kazanç elde edecektir. Bu kazançların bölgenin kurulması ve işletilmesi ile ilgili olanları, 4691 sayılı Kanun'un Geçici 2'nci maddesi ile kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Örneğin; Yönetici şirketin, inşa edip faaliyete geçirdiği ofisleri/işyerlerini, dışarıdan başvuru yaparak teknoloji geliştirme bölgesinde faaliyet göstermesine izin verilen gerçek/tüzel kişi kurumlara kiraya vermesi neticesinde elde ettikleri kazançların tamamı kurumlar vergisinden istisnadır. Kanun'da kazanç istisnasının 31.12.2023 tarihinde son bulacağı belirtilmiştir.

4691 sayılı Kanun ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmelik'inde yer alan hükümlere göre; teknoloji geliştirme bölgesi kurucu ve yönetici şirketinin, 4691 sayılı Kanun ile verilen görevler dışında yapacak olduğu faaliyetler ise hiçbir şekilde kazanç istisnası kapsamına girmemekte olup kurumlar vergisine tabi tutulacaktır. Ayrıca yönetici şirket, 4691 sayılı Kanun kapsamında bulunan ve yapacakları işlemlere yönelik olarak düzenleyecekleri kağıtlar için damga vergisinden, harca tabi işlemler için harçlardan, bölge alanında bulunan taşınmazlar

nedeniyle de belediyece alınan emlak vergisinden muaftırlar. Bazı teknoparklar atık su arıtma tesisi işletmekte olup bu teknoparklardan ilgili belediyelerce takip ve tahsil edilecek olan atık su bedelleri de alınmayacaktır.

3.2- Gelir ve Kurumlar Vergisi Kazanç İstisnası

Türk Vergi Sistemine göre gelir üzerinden iki tür vergi alınmaktadır. Bunlardan birincisi gerçek kişilerin kazanç ve iratları üzerinden alınan gelir vergisi, diğeri ise kurumların kazançları üzerinden alınan kurumlar vergisidir. Uygulama usul ve esasları farklı olsa da nihayetinde her ikisi de gelir üzerinden alınan bir vergidir. Bu vergilerin içerisinde de çeşitli amaçlara yönelik olarak düzenlenmiş vergi muafiyet ve istisnaları bulunmaktadır. Teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyette bulunanların yalnızca bu bölgelerdeki yazılım, tasarım ve araştırma geliştirme faaliyetleri sonucu elde ettikleri kazançlar, 193 sayılı Gelir Vergisi ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun içerisinde yer almamakla beraber 4691 sayılı Kanun ile her iki vergiden de 31.12.2023 tarihine kadar istisna edilmiştir. Mükellefin tam veya dar mükellefiyet esasında gelir/kurumlar vergisine tabi olması istisnadan yararlanılmasına engel değildir. Mükelleflerin istisnadan yararlanacak bu kapsamda olan kazançları için teknoloji geliştirme bölgesinde faaliyette bulunduğu dair belgeyle vergi dairelerine bildirimde bulunmaları gerekmektedir.

Bu istisnada en önemli unsur; bölgede yapılan ar-ge, yazılım ve tasarım çalışmaları sonucunda elde edilen ürün/hizmetlerden sağlanan kazançlara istisna tanınmasıdır. Bölge dışındaki faaliyetler bu kapsamda olsa bile istisnadan yararlanamayacaktır. 16 Seri No.lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği ile; *"Teknoloji geliştirme bölgelerinde yazılım ve Ar-Ge faaliyetinde bulunan şirketlerin, bu faaliyetler sonucu buldukları ürünleri kendilerinin seri üretime tabi tutarak pazarlamaları halinde,*

bu ürünlerin pazarlanmasından elde edilen kazançların lisans, patent gibi gayrimaddi haklara isabet eden kısmı, transfer fiyatlandırması esaslarına göre ayrıştırılmak suretiyle istisnadan yararlanabilecektir. Ancak, lisans, patent gibi gayrimaddi haklara bağlanmamış olmakla birlikte uyarılama, yerleştirme, geliştirme, revizyon, ek yazılım gibi faaliyetlerden elde edilen kazançların istisna kapsamında değerlendirileceği tabiidir. Ayrıca, teknoloji geliştirme bölgelerinde tasarım faaliyetleri sonucu buldukları ürünleri kendileri seri üretime tabi tutarak pazarlayan mükellefler, bu ürünlerin pazarlanmasından elde edilen kazançlarının tasarıma isabet eden kısmını, transfer fiyatlandırması esaslarına göre ayrıştırmak suretiyle istisnadan yararlanabilecektir. Üretim ve pazarlama organizasyonu nedeniyle doğan kazancın diğer kısmı ise istisna kapsamında değerlendirilmeyecektir.” ifadelerine yer verilmiştir.

1 Seri No.lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği’nde yer alan hükümlere göre; kazanç istisnası tek aşamalı olup yönetici şirketler dahil olmak üzere bölgede bulunan kurumlar vergisi mükelleflerinin, teknoloji geliştirme bölgesinde elde ettikleri kazançları ortaklarına/çalışanlarına dağıtılmaları halinde, dağıtılan kâr payları üzerinden Gelir Vergisi Kanunu’nun 94’üncü, Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 15’inci ve 30’uncu maddeleri gereğince vergi tevkiyatı yapmaları ve muhtasar beyanname ile bildirmeleri gerekmektedir.

4691 sayılı Kanun’un geçici 2’nci maddesine 7033 sayılı Kanun’un 64’üncü maddesiyle eklenen ikinci fıkra çerçevesinde Bakanlar Kuruluna verilen yetki, 19.10.2017 tarih ve 30215 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 11.09.2017 tarihli ve 2017/10821 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kullanılmıştır. Bu madde ile teknoloji geliştirme bölgesinde yapılan faaliyetler sonucu elde edilen gayrimaddi hakların satışı, devri veya kira-

lanmasında, toplam harcamalara ilişkin olarak nitelikli harcama ayırımına gidilmekte, doğrudan gayrimaddi hakka yönelik olan ve olmayan harcamaların ayrıştırılarak istisna edilecek kazanç tutarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. İlgili konu farklı bir çalışmada detaylı olarak ele alınması gerektiğinden burada sadece ifade edilmekle yetinilmiştir.

5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme, Yazılım ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun’a 16.02.2016 tarih ve 6676 sayılı Kanun’un 29’uncu maddesiyle eklenen hükme göre; bu Kanun’da yer alan indirim, istisna ve teşviklerden yararlananların 4691 sayılı Kanun’un geçici 2’nci maddesinde yer alan teşviklerden yararlanamayacağı belirtilmiştir. Ayrıca Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği’nde de aynı hususlar belirtilmiştir. Bu nedenle aynı ar-ge, yazılım veya tasarım projesi için yürürlükte bulunan teşviklerin yalnızca birinden yararlanılabilecektir.

7103 sayılı Kanun’un 16’ncı maddesi ile 213 sayılı VUK’un geçici 30’uncu maddesinde yapılan düzenleme ile 4691 sayılı Kanun kapsamında olanların ar-ge, tasarım ve yazılım faaliyetlerinde kullanmak üzere 31.12.2019 tarihine kadar iktisap edecekleri makine ve teçhizatların itfa süreleri yarıya indirilmektedir. Bu uygulama ile 4691 sayılı Kanun kapsamında bulunan mükelleflerin, 31.12.2019 tarihine kadar satın alacakları makine ve teçhizatların amortisman süreleri yarıya düşürülmekte, gelir ve kurumlar vergisi uygulamasında giderleştirilecek tutarlar yükseltilecek vergi ile finansman avantajı sunulmaktadır. Aslında bu uygulamanın bir vergi erteleme şekli olduğunu söyleyebiliriz.³⁶ Burada dikkat edilmesi gereken husus ise; 5520 sayılı Kanun’un 5’inci maddesinin 3’üncü fıkrasıdır. Bu hükme göre kurumlar vergisi mükelleflerinin, kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarına ilişkin gider

³⁶ Ridvan ÖNDER ve Mehmet KÜÇÜKKAYA. “Özel Bir Amortisman Uygulama Yöntemi.” Mali Çözüm. Sayı 29(152). 2019. s. 89.

ve zararlarının istisna dışı kurum kazançlarından indirilemeyeceği hususunun göz önünde bulundurulması gerekliliğidir. Aynı durum gelir vergisi mükellefleri için de geçerlidir. 4691 sayılı Kanun kapsamında elde edilecek kazancın tamamı istisna olduğu için alınan makine ve teçhizatın maliyetinin, doğrudan gider yazılması veya amortismanına tabi tutulması vergilendirilebilir kurumlar vergisi matrahını değiştirmeyecektir. Ancak elde edilen bu kazançların dağıtılacağı varsayılırsa, kar tutarı değişeceğinden gelir/kurumlar vergisi tevkifat matrahının etkileneceği tabiidir.

Konunun daha iyi anlaşılması açısından, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin istisnadan yararlanmasına ve beyanına yönelik olarak hazırladığımız uygulama örneği 5. bölümde yer almaktadır.

3.3- Katma Değer Vergisi İstisnası

3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu (KD-V)'nin 13'üncü maddesi 1'inci fıkrasının m bendine 29.03.2018 tarihinde 7103 sayılı Kanun ile eklenen hükme göre; *"4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamındaki teknoloji geliştirme bölgelerinde ar-ge, yenilik ve tasarım faaliyetlerinde bulunanlara, münhasıran bu faaliyetlerinde kullanılmak üzere yapılan yeni makina ve teçhizat teslimleri"* KDV'den istisna edilmiştir. Ancak parantez içinde yer alan hükme göre; istisnaya yönelik olarak teslim alınan makine ve teçhizat, teslim edildiği yıl hariç olmak üzere 3 yıl boyunca edinildiği kapsamda kullanılması gerekmektedir. Makine ve teçhizatın bu kapsamda kullanılmaması veya elden çıkarılması halinde istisna kapsamında alınmayan vergiler, bir kat vergi ziyai cezası ve gecikme faizi ile geri alınır.

3065 sayılı KDV Kanunu'nun geçici 39'uncu maddesinde de yine yukarıdaki hükme benzer

istisna bulunmaktadır. Ancak ilgili maddeye göre yapılacak makine ve teçhizat alımlarının istisna tarihi 31.12.2022 ile sınırlandırılmıştır. Diğer bir deyişle bu tarihe kadar yapılan alımlar istisnadan yararlanabilecekken KDV Kanunu 13/1-m hükmüyle bu istisna sürekli hale getirilmiştir. İstisnanın sürekli hale getirilmesi ar-ge, yazılım ve tasarım faaliyetlerine olumlu bir destek olarak algılanabilir.

3065 sayılı KDV Kanunu'nun Geçici 20'nci maddesi hükmüne göre; *"4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununa göre teknoloji geliştirme bölgesinde ve ihtisas teknoloji geliştirme bölgesinde faaliyette bulunan girişimcilerin kazançlarının gelir veya kurumlar vergisinden istisna bulunduğu süre içinde münhasıran bu bölgelerde ürettikleri ve sistem yönetimi, veri yönetimi, iş uygulamaları, sektörel, internet, oyun, mobil ve askeri komuta kontrol uygulama yazılımı şeklindeki teslim ve hizmetleri katma değer vergisinden müstesnadır."* ifadeleri bulunmaktadır. Bu kapsamda madde metninde yer alan, altı çizilerek belirtilen sınırlı sayıdaki yazılım için KDV istisnasından yararlanılabilecektir. Dolayısıyla burada dikkat edilmesi gereken husus teknoparkta elde edilen ürünlerin tamamının satışına yönelik bir KDV istisnası öngörülmemiş olduğudur. Bu uygulamaya ilişkin daha detaylı bilgi için 1 seri No.lu Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği incelenebilir.

Katma değer vergisi istisnasının yalnızca belirli yazılımlara uygulanmak yerine katma değeri yüksek ürün içeren bilimsel çalışmaların tamamına uygulanması yerinde bir teşvik olacaktır.³⁷

7104 sayılı Kanun ile 3065 sayılı KDV Kanunu'nun Geçici 20'nci maddesi 1'inci fıkrasına; *"Bu kapsamda istisna edilen işlemler bakımından bu Kanunun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının*

³⁷ Gül KAYALIDERE. "Türkiye'nin Teknoloji Politikalarında Teknoparkların Önemi ve Teknoparklara Yönelik Vergi Avantajları". Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 1. Cilt 1. 2014. s. 92.

(a) *bendi hükmü uygulanmaz*” ibaresi eklenmiştir. KDV Kanunu’nun 30/1-a hükmüne göre; KDV’den istisna olan teslim ve hizmetlere yönelik olarak yüklenilen KDV’ler indirim konusu yapılamaz. Ancak bazı şartlarla, aynı Kanun’un 58’inci maddesine göre gider veya maliyet olarak dikkate alınabilir. 7104 sayılı Kanun ile Geçici 20’nci maddeye eklenen bu hüküm ile KDV istisnası kapsamındaki yazılımı üretenlerin üzerindeki KDV yükü azaltılmak istenmiştir. Şöyle ki; Kanun’un 30/1-a hükmünün uygulanmaması demek istisna kapsamındaki işlemlere ilişkin yüklenilen KDV’lerin indirilecek KDV olarak dikkate alınabilmesi anlamına gelmektedir. Bu hükmün ilgili yazılımları üreten mükelleflere yönelik avantaj olduğunu açıkça söyleyebiliriz.

3.4- Gümrük Vergisi İstisnası

4691 sayılı Kanun’un Ek 2’nci maddesinde “*Bu Kanun kapsamında yürütülen yazılım, AR-GE, yenilik ve tasarım projeleri ile ilgili araştırmalarda kullanılmak üzere ithal edilen eşya, gümrük vergisi ve her türlü fondan müstesnadır.*” hükmü bulunmaktadır. Bu nedenle ar-ge, yazılım ve tasarım faaliyetleri yürütenler, bu faaliyetlerde kullanmak üzere ihtiyaç duydukları ve ithal edecekleri eşya için gümrük vergisi ödemeyeceklerdir.

KDV Kanunu’na göre gümrük vergisi, KDV’nin matrahına dahil unsurlar arasında yer almaktadır. Önceki bölümde açıkladığımız üzere; teknoparklardaki faaliyetler kapsamında alınacak makine ve teçhizatında KDV Kanunu’nun 13/1-m hükmü ile istisna olduğu belirtilmişti. Bu hükümleri bir örnek ile değerlendirmek gerekirse; ar-ge çalışması kapsamında kullanılmak üzere ithal edilen 100.000 TL’lik makineye ait gümrük vergisi 20.000 TL ve KDV’sinin de %18 olduğunu varsayarsak araştırmacının(mükellef) toplamda bu makine için katlanacağı maliyet 141.600 TL[(100.000 + 20.000) x 1,18] olarak hesaplanacaktır. Bu itibarla araştırmacıya sağlanan gümrük vergisi ve KDV istisnasıyla ürün

100.000 TL’ye mal olacak ve kamu 41.600 TL’lik vergi alacağından vazgeçmiş olacaktır. Bu durumu bilime, teknolojik gelişme ve kalkınmaya verilen teşvik ve önemin göstergesi olarak ifade edebiliriz.

Harcamalar üzerinden alınan vergi teşviklerine ilişkin eleştiri yapmak gerekirse; 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu kapsamına giren bir ürün veya makinenin, araştırma faaliyetinde kullanılacak olması durumunda herhangi bir muafiyet veya istisna öngörülmemiştir.

3.5- Damga Vergisi ve Harç İstisnası

4691 sayılı Kanun’un Ek 2’nci maddesinde “*Bu Kanun kapsamında yürütülen yazılım, AR-GE, yenilik ve tasarım projeleri ile ilgilibu kapsamda düzenlenen kâğıtlar ve yapılan işlemler damga vergisi ve harçtan müstesnadır.*” hükmü bulunmaktadır.

492 sayılı Damga Vergisi Kanunu’nda kısaca vergiyi doğuran olay, Kanun’a ekli cetvellerde belirtilen kâğıtların düzenlenmesi ve imzalanmasıdır. Kanun ve ekli cetveller incelendiğinde, maktu ve nispi olmak üzere iki tür damga vergisinden söz edilebilir. Her ne kadar bu oranlar bindeli rakamlarla ifade edilip küçük tutarlarmış gibi gözükse de uygulamada mükellefler üzerinde çok ciddi yükler oluşturmaktadır. Özellikle yüksek hacimli iş potansiyeli olan firmaların beyan ettiği veya ödediği damga vergileri, bazı mükelleflerin neredeyse yıllık cirolarını bile geçebilmektedir. Bu düzenleme ile yine teknopark kapsamında faaliyet gösterenlerin ve teknopark yönetici şirketinin üzerindeki vergi yükü azaltılmış olmaktadır.

3.6- Gelir Vergisi Stopaj Teşviki

4691 sayılı Kanun’un personel başlıklı 7’nci maddesinde; kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ile üniversite personelinden teknoparklarda ihtiyaç duyulanlara ilişkin kurumlarınca gerekli görevlendirmelerin yapılacağı belirtilmiştir.

Üniversiteye bağlı akademisyenlerin bölgede elde edecekleri gelirler üniversitelerin döner sermayelerine dahil edilmeyecektir. Dikkat edileceği üzere bu maddede herhangi bir gelir vergisi istisnası öngörülmemiş olup yalnızca akademisyenlerin veya üniversite personelinin elde edeceği gelirlerin döner sermayeye dahil edilmeyeceği belirtilmiştir.

4691 sayılı Kanun'un Geçici 2'nci maddesinin 3'üncü fıkrasında gelir vergisi stopaj teşvikine (istisnasına) yer verilmiştir. İlgili kısımda *"Bölgede çalışan; AR-GE, tasarım ve destek personelinin bu görevleri ile ilgili ücretleri 31.12.2023 tarihine kadar her türlü vergiden müstesnadır. Gelir vergisi stopajı ve sigorta primi işveren hissesine ilişkin teşviklerden yararlanacak olan destek personeli sayısı, AR-GE ve tasarım personeli sayısının yüzde onunu aşamaz. Hak kazanılmış hafta tatili ve yıllık ücretli izin süreleri ile 17.3.1981 tarihli ve 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanunda belirtilen tatil günlerine isabet eden ücretler de bu istisna kapsamındadır. Haftalık kırk beş saatin üzerindeki ve ek çalışma sürelerine ilişkin ücretler bu istisnadan faydalanamaz. Yönetici şirket, ücreti gelir vergisi istisnasından yararlanan kişilerin Bölgede fiilen çalışıp çalışmadığını denetler."* ifadeleri yer almaktadır.

Yine anılan maddede; *"Bölgede yer alan işletmelerde çalışan AR-GE ve tasarım personelinin bu Bölgelerde yürüttüğü projelerle doğrudan ilgili olmak şartıyla, proje kapsamındaki faaliyetlerin bir kısmının Bölge dışında yürütülmesinin zorunlu olduğu durumlarda Bölge dışındaki bu faaliyetlere ilişkin ücretlerinin yüzde yüzünü aşmamak şartıyla Cumhurbaşkanınca ayrı ayrı veya birlikte belirlenecek kısmı ile Bölgede yer alan işletmelerde en az bir yıl süreyle çalışan AR-GE ve tasarım personelinin yüksek lisans yapanlar için bir*

buçuk yılı, doktora yapanlar için iki yılı geçmemek üzere Bölge dışında geçirdiği sürelerle ilişkin ücretlerin yüzde yüzünü aşmamak şartıyla Cumhurbaşkanınca ayrı ayrı veya birlikte belirlenecek kısmı, gelir vergisi stopajı teşviki kapsamında değerlendirilir." hükümleri bulunmaktadır. Bu nedenle araştırma ve geliştirme, yazılım ve tasarım harcamalarının en önemli unsuru olan işgücü üzerindeki vergi yükü kaldırılmış olmaktadır. Uygulamada ücretler üzerinden yapılan tevkifat işverenlere yük olarak kalmaktadır. İşveren çalışana ödeyecek olduğu brüt tutardan kesinti yaparak beyan etmesi neticesinde, çalışana ait gelir vergisini doğrudan kendisinin ödediğini düşünmektedir ki gelir vergisi stopajı dolaylı olarak brüt ücret içerisinde işverene ait bir maliyet olmaktadır. Bu nedenle faaliyetlere destek ve teşvik amacıyla teknoparklarda çalışanların ücret gelirleri vergiden istisna edilmiştir.

3.7- Teknokent Sermaye Teşviki

4691 sayılı Kanun'la üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanması temelinde, araştırma, geliştirme, yazılım, tasarım ve benzeri teknoloji odaklı faaliyetlerin teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak Kanun'da birçok teşvik unsuru öngörülmüştür. Bunlar içerisinde en önemli görülen teşviklerden birisi de, girişimci olan ancak sermayesi yetersiz, iş fikri olan ancak yatırım yapamayan kişileri desteklemek amacıyla Kanun'a eklenen teknokent sermaye desteği indirimidir. Diğer bir deyişle "melek yatırımcı" indirimi veya teşviki olarak da adlandırılabilir.³⁸

Bakanlık tarafından uygun görülen alanlarda yapılacak projelere finansman sağlamak üzere, gelir/kurumlar vergisi mükelleflerince teknoloji geliştirme bölgesinde faaliyet gösterenlere verilecek sermaye desteği, gelir/kurumlar vergisi

³⁸ Rıdvan ÖNDER ve Nesrin HAYIRLI. "Teknogirişim Sermaye Desteğinin Gelir ve Kurumlar Vergisine Tabi Kazançtan İndirimi". Vergi Sorunları Dergisi.Sayı 360. 2018. s. 92.

kanunları uyarınca geçici ve yıllık beyannameler üzerinden belli şartlarla indirim konusu yapılabilir. Bir takvim yılında veya hesap döneminde indirim konusu yapılacak tutar 500.000 TL'yi aşamayacaktır. Sermaye destekleri iki yıl içinde ilgili projelerde kullanılması gerekmektedir. Görüleceği üzere bu teşvik unsuru teknokentte faaliyet gösterene değil, bu alanlarda faaliyet gösterenlere sermaye desteği sağlayan yatırımcılara verilmektedir. Dolaylı olarak alanda faaliyet gösteren ve sermayesi yetersiz olanlara da sermaye sağlanmasının önü açılmaktadır. Teşvike ilişkin uygulama örneği çalışmamızın 5.2. başlığında yer almaktadır.

4- TEKNOPARKLARA İLİŞKİN VERGİ TEŞVİKİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Çalışmamızın bu kısmında, 4691 sayılı Kanun'da yer alan vergi teşvikleri ile ilgili uygulama örneklerine yer verilmiştir. Kanun uygulamasında her teşvik özellikli hususlar içermektedir. Bu nedenle mevzuatın detaylı olarak gözden geçirilmesi ve her mükellefin kendisine uygun teşviklere yönelmesi gerekmektedir. Bu kısımda en çok yararlanılan istisnalardan gelir/kurumlar vergisi kazanç istisnası, teknokent sermaye desteği indirimi, yönetici şirket kazanç istisnası örneklerine yer verilmiştir.

4.1- Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri Açısından İstisna Uygulama Örneği

Tam mükellef kurum MRN Uzak Havacılık AŞ.

(mükellef kurum), uydu ve parçaları yapımı faaliyetiyle iştirak etmektedir. Teknoloji geliştirme bölgesinde de uydu ve parçalarına ilişkin araştırma ve geliştirme laboratuvarında faaliyetlerini sürdürmektedir.

Mükellef kurum 2019 hesap döneminde 10.000.000 TL ticari bilanço karı elde etmiş olup bu kazancın 2.000.000 TL'si teknoloji geliştirme bölgesindeki ar-ge faaliyetleri sonucu geliştirilen x cihazının satışından kaynaklanmaktadır. Cihaza ilişkin ortaya çıkan yenilik, herhangi bir gayrimaddi hakka bağlanmamıştır. Mükellef kurumun ilgili dönemde kanunen kabul edilmeyen giderleri (KKEG) toplamı 200.000 TL olup geçmiş yıl zararlarının toplamı ise 700.000 TL'dir. Mükellef kurum Cumhurbaşkanınca başlatılan bağış kampanyasına makbuz karşılığı 1.000.000 TL tutarında bağış yapmıştır. Mükellef kurum indirimli kurumlar vergisi şartlarını sağlamamaktadır.

Mükellef kurumun 10.000.000 TL ticari bilanço karına, 200.000 TL KKEG eklenmesi neticesinde kar ve ilaveler toplamı 10.200.000 TL olacaktır. Geçmiş yıl zararlarının mahsup edilmesi ve teknoloji geliştirme bölgesi kazancının indirimi neticesinde, indirim esas tutar 7.500.000 TL olmaktadır. Cumhurbaşkanınca başlatılan bağış kampanyasına yapılan bağış ve yardımın tamamının indirimi sonucunda kurumlar vergisi matrahı 6.500.000 TL olacak ve hesaplanan kurumlar vergisi 1.430.000 TL olarak beyan edilip ödenecektir. Bu verilere göre; mükellef kurumun 2019 hesap dönemi kurumlar vergisi beyan özeti aşağıdaki gibi olacaktır.

MRN AŞ 2019 Kurumlar Vergisi Beyan Özeti	Tutar(TL)
Ticari Bilanço Karı	10.000.000
Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	200.000
Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde Elde Edilen Kazançlar	2.000.000
Kar ve İlaveler Toplamı	10.200.000
Cari Yıla Ait Zarar, İstisnalar ve İndirimler Toplamı	2.000.000
Kar	8.200.000
Diğer Geçmiş Yıl Zararı	700.000
İndirime Esas Tutar	7.500.000
Cumhurbaşkanınca Başlatılan Yardım Kamp. Yapılan Bağış ve Yard.	1.000.000
Dönem Safi Kurum Kazancı(Matrah)	6.500.000
Hesaplanan Kurumlar Vergisi	1.430.000

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus; teknoloji geliştirme bölgeleri kazanç istisnasının, kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde “zarar dahi olsa indirilecek istisna ve indirimler” kısmında 47 numaralı satırda yer almasıdır. Şöyle ki; mükellef kurum ticari bilanço zararı beyan etmesi halinde bile teknoloji geliştirme bölgelerinde elde edilen kazançlar, bu bölgelerde elde edilen kazançlarla sınırlı olmak üzere zarar artırıcı unsur olarak dikkate alınacaktır. Ancak bölgedeki faaliyetlerden zarar edilmesi durumunda, diğer faaliyetler nedeniyle ortaya çıkan kazançlardan, teknoparklarda ortaya çıkan zararların mahsubu veya indirimi söz konusu olmayacaktır. Dolayısıyla teknopark faaliyetlerinden zarar edilmesi neticesinde istisnadan yararlanılamayacak olup zarar tutarı, ticari bilanço karına beyanname üzerinde KKEG olarak eklenmesi gerekmektedir.

MRN AŞ teknoloji geliştirme bölgesi kazanç istisnasından yararlanmaması halinde $2.000.000 \times 0,22 = 440.000$ TL tutarında daha fazla kurumlar vergisi ödemesi gerekecekti. Gelir Vergisi Kanunu için ayrıca örnek yapılmayacak olup aynı durumda olan bir gerçek kişi için değişecek tek husus artan oranlı vergilemeye tabi olmasıdır.

4.2- Teknokent Sermaye Desteği Uygulama Örneği

Tam mükellef kurum MRN Elektronik AŞ(mü-

kellef kurum) 1.000.000 TL sermaye ile kurulmuş ve elektronik cihazların perakende ticareti faaliyetiyle iştigal emektedir. Aynı zamanda ODTÜ Teknoloji Geliştirme Bölgesinde faaliyet gösteren XC Araştırma Geliştirme AŞ'nin yapacağı ve Bakanlık tarafından uygun görülen teknolojik cihaz yatırımlarına, 4691 sayılı Kanun'un Geçici 4'üncü maddesi uyarınca 300.000 TL sermaye tahsis etmiş ve ilgili şirketin hesabına aktarmıştır.

Mükellef kurum 2019 hesap döneminde 10.000.000 TL ticari bilanço karı elde etmiştir. Mükellef kurumun ilgili dönemde çeşitli kanunlara göre ödenen idari para cezalarından oluşan kanunen kabul edilmeyen giderler(KKEG) toplamı 200.000 TL olup geçmiş yıl zararlarının toplamı ise 1.200.000 TL'dir. Mükellef kurum Cumhurbaşkanınca başlatılan bağış kampanyasına 1.000.000 TL tutarında bağış yapmıştır. Mükellef kurum indirimli kurumlar vergisi şartlarını sağlamamaktadır.

Mükellef kurumun 4691 sayılı Kanun'un Geçici 4'üncü maddesinde yer alan istisnadan yararlanabileceği tutar mevcut sermayesinin %20'sini, beyan edilen kurum kazancının %10'unu ve bir hesap dönemi içinde 500.000 TL'yi aşamayacaktır. Bu kapsamda dönem başı öz sermayesi 1.000.000 TL kabul edildiği için indirim konusu yapılacak tutar öz sermaye kıstasına göre 200.000 TL'yi($1.000.000 \times 0,20$), kurum kazancı(-

ticari bilanço karı + KKEG – geçmiş yıl zararları – tüm istisna ve indirimler) kıstasına göre 800.000 TL'yi(8.000.000 x 0,10) aşamayacaktır. Bu nedenle mükellef kurum tarafından beyanname üzerinden yalnızca 200.000 TL tutarında indirim yapılabilecektir. Geri kalan 100.000 TL için ise yapılacak bir işlem bulunmamaktadır. Bu tutarlar dönem içerisinde herhangi bir hesaba gider veya maliyet olarak kaydedilmediği için beyanname üzerinde KKEG olarak eklenmesine gerek bulunmamaktadır.

Mükellef kurumun 10.000.000 TL ticari bilanço karına, idari para cezalarından oluşan

200.000 TL KKEG eklenmesi neticesinde kar ve ilaveler toplamı 10.200.000 TL olacaktır. Geçmiş yıl zararlarının mahsup edilmesi neticesinde, indirim esas tutar 9.000.000 TL olmaktadır. Sırasıyla, Cumhurbaşkanınca başlatılan bağış kampanyasına yapılan bağış ve yardımın tamamı ile teknokent sermaye desteğinin indirimi sonucunda kurumlar vergisi matrahı 7.800.000 TL olacak ve hesaplanan kurumlar vergisi 1.716.000 TL olarak beyan edilip ödenecektir. Bu verilere göre; mükellef kurumun 2019 hesap dönemi kurumlar vergisi beyan özeti aşağıdaki gibi olacaktır.

MRN A.Ş. 2019 Kurumlar Vergisi Beyan Özeti	Tutar(TL)
Ticari Bilanço Karı	10.000.000
Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	200.000
Kar ve İlaveler Toplamı	10.200.000
Kar	10.200.000
Diğer Geçmiş Yıl Zararı	1.200.000
İndirime Esas Tutar	9.000.000
Cumhurbaşkanınca Başlatılan Yardım Kamp. Yapılan Bağış ve Yard.	1.000.000
Teknokent Sermaye Desteği	200.000
Dönem Safi Kurum Kazancı(Matrah)	7.800.000
Hesaplanan Kurumlar Vergisi	1.716.000

Teknokent sermaye indiriminde dikkat edilmesi gereken en önemli husus; bu indirimin kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde “kazancın bulunması halinde indirilecek istisna ve indirimler” kısmında 76 numaralı satırda yer almasıdır. Şöyle ki; mükellef kurum ticari bilanço zararı beyan etmesi halinde, teknokent sermaye indirimi için hesaplanan tutarlar zarar artırıcı unsur olarak dikkate alınamayacaktır.

MRN AŞ'nin teknokent sermaye desteği indiriminden yararlanmaması halinde 200.000 x 0,22= 44.000 TL tutarında daha fazla kurumlar vergisi ödemesi gerekecektir. Gelir Vergisi Kanunu için ayrıca örnek yapılmayacak olup aynı durumda olan bir gerçek kişi için değişecek tek husus artan oranlı vergilemeye tabi olmasıdır.

Teknokent sermaye indiriminde mükelleflerin herhangi bir faaliyeti veya kazancı istisna edilmemekte, yalnızca teknokentte faaliyet gösteren ve Bakanlıkça projeleri onaylananlara sermaye koyarak ortak/kurucu olanlar vergi indirimi ile teşvik edilmektedir.

4.3- Yönetici Şirket Kazanç İstisnası Uygulama Örneği

ODTÜ Teknoloji Geliştirme Bölgesi AŞ, 2019 hesap döneminde bölgede bulunan işyerlerinden kira olarak toplamda 1.000.000 TL hasılat, banka hesabında bulunan vadeli mevduat hesaplarından 500.000 TL tutarında brüt faiz geliri elde etmiş, personel ve benzeri diğer cari harcamalar için toplamda 300.000 TL gidere katlanmıştır.

Şirketin banka hesap özeti kontrol edildiğinde, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun Geçici 67'nci maddesine göre vadeli mevduat hesaplarından toplamda 75.000 TL tevkifat yapıldığı tespit edilmiştir.

4691 sayılı Kanun'un Geçici 2'nci maddesiyle yönetici şirketin Kanun kapsamında yapmış olduğu faaliyetler, kurumlar vergisinden istisna edilmiş olup beyanname üzerinde gösterilmek şartıyla indirim konusu yapılabilecektir. Mevduat hesaplarından elde edilen faiz gelirleri ise bölgenin kuruluşu ve işletilmesi ile ilgisi olmadığından herhangi bir indirim ve istisnadan yararlanırl-

mayacaktır. Bu kapsamda elde edilen ve beyan edilecek toplam ticari bilanço karı (faiz geliri dahil, giderler düşüldükten sonra) 1.200.000 TL'dir. Teknoparkın işletilmesinden elde edilen kazancın (700.000 TL) istisnadan yararlandırılıp indirim olarak dikkate alınması sonucu, indirime esas tutar ve kurumlar vergisi matrahı 500.000 TL olacaktır. Matrah üzerinden 110.000 TL kurumlar vergisi hesaplanacak ve 193 sayılı Kanun'un geçici 67'nci maddesi gereğince yapılan 75.000 TL tevkifat, hesaplanan vergiden mahsup edilecek, ödenecek vergi ise 35.000 TL olarak bulunacaktır.

ODTÜ TGB AŞ 2019 Kurumlar Vergisi Beyan Özeti	Tutar(TL)
Ticari Bilanço Karı	1.200.000
Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler	0,00
Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde Elde Edilen Kazançlar	700.000
Kar ve İlaveler Toplamı	1.200.000
Cari Yıla Ait Zarar, İstisnalar ve İndirimler Toplamı	700.000
Kar	500.000
İndirime Esas Tutar	500.000
Dönem Safi Kurum Kazancı (Matrah)	500.000
Hesaplanan Kurumlar Vergisi	110.000
Mahsup Edilecek Vergiler (GVK Geçici 67 tevkifatı)	75.000
Ödenecek Kurumlar Vergisi	35.000

4691 sayılı Kanun kapsamında yönetici şirkete tanınan kurumlar vergisi istisnası kazanç istisnası olup kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde "zarar dahi olsa indirilecek istisna ve indirimler" kısmında 47 numaralı satırdan indirim konusu yapılacaktır. Ancak bölgedeki faaliyetlerden zarar edilmesi durumunda, diğer faaliyetler nedeniyle ortaya çıkan kazançlardan, teknoparklarda ortaya çıkan zararların mahsubu veya indrimi söz konusu olmayacaktır.

SONUÇ

Çalışmamızda teknoloji geliştirme bölgeleri kavramsal olarak tanımlanmış, Dünya'da ve Türkiye'de gelişimlerine, güncel durumlarına yer

verilmiştir. Ayrıca Türkiye'de teknoloji geliştirme bölgelerine sağlanan vergi teşvikleri ağırlıklı olarak 4691, 5520, 193 ve 3065 sayılı Kanunlar çerçevesinde detaylı olarak ele alınmıştır. Konunun anlaşılması ve Kanun metnine nüfuz edilmesi açısından son bölümde güncel uygulama örneklerine yer verilmiştir.

Dünya'da 1950'li yıllarda başlayan teknopark kuruluşları, ülkemizde 1990'lı yıllara kadar pek bir varlık gösterememiştir. 1980 yılında 24 Ocak kararları ile ülkenin ekonomi yönetiminde başlayan değişim ve dönüşüm, ihracat odaklı büyüme stratejisi, Türk Lirası'nın konvertibl ilan edilmesi gibi gelişmeler yaşanmıştır. Ülke ekonomisi uluslararası sermaye akımlarına açık hale geti-

rılmış ve Dünya piyasalarına uyum açısından yeni bir dönem başlamıştır. Bunların sonucu olarak ülkedeki cari açık seviyesi her geçen gün artmış, doğal olarak ihracatın ithalatı karşılama oranı oldukça düşük seviyelerde seyretmiştir. Gelişmiş ülke ekonomilerine bakıldığında genellikle, teknoloji ve yenilik temelli, katma değeri yüksek ürünler üreten ve ihraç eden ekonomiler olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Türkiye 1990'lı yıllarda teknoloji, bilim, araştırma ve geliştirme alanlarına aktarılabilecek kaynakların, uzun vadede ülkeye katma değer olarak dönüşeceğiinden hareketle, bu alanlara yatırım yapmaya başlamıştır. Bunların sonucu olarak teknoparklar kurulmaya, desteklenmeye ve sayıları artmaya başlamıştır. 2000'li yıllara kadar organize olmayan şekilde devam eden bu alanların düzenlemesi, 2001 yılında çıkarılan 4691 sayılı Kanun ile kurumsal hale getirilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda bu Kanun ile çeşitli teşvik ve destekler de açıklanmıştır.

Günümüzde yazılım en önemli ürünlerden birisi haline gelmiştir. Geçmişte ağır sanayi hamleleri yerine teknolojik cihazlara, donanımlara yönelen ülkeler, bu dönemde hızla yazılıma yönelmektedirler. Son yıllarda bu alana yönelen ve sağlam altyapı oluşturan ülkelerin, yakın gelecekte yapay zeka teknolojisi başta olmak üzere bilime yön vereceğini ve tabii olarak da en güçlü ekonomilerden birine sahip olacağını ifade edebiliriz. Bu anlamda hem teknolojik hem ekonomik yönden gelişmek adına, teknoloji ve bilime yönelik teşvik ve desteklerin yalnızca vergi alanında değil her alanda katlanarak artırılması gerekmektedir.

Sonuç olarak; teknolojiye, bilime ve ar-ge'ye yatırım yapan ülkeler, hızla gelişmekte ve kalkınmaktadır. Bunların en net ve en çarpıcı örnekleri, Asya Kaplanları olarak anılan Uzakdoğu Asya ülkeleridir. 1990'lı yıllara kadar gelişmekte olan hatta az gelişmemiş ülke olarak sınıflandırılırken, teknoloji ve bilim alanına yaptıkları yatırımlar ve bunların sonucu olarak ürettikleri katma değerli ürünler ile hızla ekonomik olarak

refaha ulaşmışlardır. Şu anda bu ülkeler gelişmiş ülkeler kategorisinde anılmaktadırlar. Bu nedenle 21. Yüzyılın da bilim çağı olması gereği olarak teknoloji ve bilime yapılan yatırım, teşvik ve destekler oldukça yüksek katma değerle geriye döneneğini açıkça ifade edebiliriz.

KAYNAKÇA

- AKCOMAK, S. İ. (2009). *"Incubators as Tools for Entrepreneurship Promotion in Developing Countries"*. United Nations University- Maastricht Economic and Social Research Institute on Innovation and Technology. MERIT Working Papers. Vol. 054. 2009.
- BABACAN, M. (1995). *Dünyada ve Türkiye'de Teknoparklar (Bilim ve Teknoloji Parkları)*. Asil Ofset Matbaası. İzmir.
- BAYZİN, S., & ŞENGÜR, M. (2019). "Üniversite Sanayi İşbirliğinde Teknoparkların Rolü". Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. Sayı 15. Cilt 3.
- BOZDOĞAN, M. N. (2018). *"Türkiye'de Teknoloji Geliştirme Bölgelerine Yönelik Vergisel Teşvikler"*. Vergi Raporu Dergisi Sayı 230.
- DAĞLAR, H. (2018). *"Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği ve Bölgesel Kalkınma-TR82 Bölgesi Örneği"*. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi. Sayı 8. Cilt 2.
- DEMİRLİ, Y. (2014). *"Türkiye'de Teknoparklara Yönelik Teşvikler ve Teknoparkların Bilim ve Teknoloji Kapasitesinin Gelişimine Katkısı"*. Maliye Dergisi. Sayı 166.
- Gelir İdaresi Başkanlığı. Vergi İstatistikleri. (<https://www.gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/istatistikler>). Erişim tarihi: 30 Mart 2020.
- GÜL, T. G., & ÇAKIR, S. (2014). *"Teknoparklar ve Teknoloji Üretimi: İzmir Teknoloji Geliştirme Bölgesi Örneği"*. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi. Sayı IX. Cilt I.

- International Association of Science Parks and Areas of Innovation. Facts and Figures. (<https://www.iasp.ws/about-us/facts-and-figures>). Erişim tarihi: 19 Mart 2020.
- KANDEMİR, T., & İLTER, B. (2019). "Girişimcilik Faaliyetlerinde Teknoparkların Önemi: Afyon-Uşak Zafer Teknoloji Geliştirme Bölgesi Örneği". Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 21. Cilt 4.
- KANG, B.-J. (2004). "A Study on the Establishing Development Model for Research Parks". Journal of Technology Transfer. Vol 29. 2004.
- KAYALIDERE, G. (2014). "Türkiye'nin Teknoloji Politikalarında Teknoparkların Önemi ve Teknoparklara Yönelik Vergi Avantajları". Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt 1. Sayı 1. 2014.
- KOÇ, Ö. E. (2018). "İçsel Büyüme /Teknoloji Yoğun Büyüme Modelleri Kapsamında Türkiye'de Teknoloji Geliştirme Bölgelerine Yönelik Vergi Uygulamaları". Manisa Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi. Sayı 25. Cilt 2.
- Ortadoğu Teknik Üniversitesi Teknokent. Rakamlarla Dünya'daki Teknokentler. (<http://odtuteknokent.com.tr/tr/hakkinda/rakamlarla-dunyadaki-teknokentler>). Erişim tarihi: 18 Mart 2020.
- ÖNDER, R. (2015). "Gelişmekte Olan Ülkeler ve Yapısalcı Maliye Tartışması". Vergi Raporu Dergisi. Sayı 188.
- ÖNDER, R., & HAYIRLI, N. (2018). "Teknogerçekleşim Sermaye Desteğinin Gelir ve Kurumlar Vergisine Tabi Kazançtan İndirimi". Vergi Sorunları Dergisi. Sayı 360.
- ÖNDER, R., & KÜÇÜKKAYA, M. (2019). "Özel Bir Amortisman Uygulama Yöntemi". Mali Çözüm. Sayı 29(152).
- ÖNDER, R., & YILDIZ, A. (2017). "5520 ve 5746 Sayılı Kanunlar Çerçevesinde Ar-Ge Harcamalarının Vergisel Durumu". Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı 27. Cilt 1.
- Pamukkale Üniversitesi Teknokent. Dünya'da ve Türkiye'de Teknokentler. (<http://pauteknokent.com.tr/dunyada-ve-turkiyede-teknokentler>). Erişim tarihi: 18 Mart 2020.
- ROMER, P. (1994). "The Origins of Endogenous Growth". Journal of Economic Perspectives. Vol 8(1).
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri İstatistik Bilgileri. (<https://www.sanayi.gov.tr/istatistikler/istatistik-bilgiler/mi0203011501>). Erişim tarihi: 15 Mart 2020.
- SOLOW, R. (1994). "Perspectives On Growth Theory". Journal of Economic Perspectives. Vol 8(1).
- STOREY, D. J., & TETHER, B. S. (1998). "Public Policy Measures To Support New Technology -Based Firms in The European Union". Research Policy. Volume 26. Issue 9. April 1998.
- Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği. Resmî Gazete Tarihi: 10.08.2016, Sayı: 29797.
- TUNCER, S. (2010). Türkiye'de Ar-Ge Teşvikleri ve Uygulaması. Yaklaşım Yayıncılık. Ankara.
- TUNÇAY, B., & ÖZCAN, P. M. (2015). "Türkiye'de Teknoparklara Yönelik Vergi İstisnaları". Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi. Sayı 18. Cilt 2.
- Türk Dil Kurumu. "Güncel Türkçe Sözlük". (<https://sozluk.gov.tr>). Erişim tarihi: 03 Mart 2020.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. "Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu". Tarih: 20 Haziran 2001. www.tbmm.gov.tr. Erişim tarihi: 03 Mart 2020.

- World Economic Forum. “*The Global Competitiveness Report 2014-2015*”. (http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf.) Erişim tarihi: 17 Mart .2020.
- World Economic Forum. “*The Global Competitiveness Report 2019*”. (http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.) Erişim tarihi: 17.03.2020.
- YÜCEL, İ. H. (1997). *Bilim Teknolojileri Politikaları ve 21. Yüzyılın Toplumu*. Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara.
- 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu, Resmi Gazete Tarih: 06.07.2001, Sayı: 24454
- 1 Seri No.lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği. Resmi Gazete Tarih: 03.04.2007, Sayı: 26482.
- 16 Seri No.lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği. Resmi Gazete Tarih: 12.06.2018, Sayı: 30449.
- 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu. Resmi Gazete Tarih: 02.11.1984, Sayı: 18563.
- 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgele-ri Kanun Gerekçesi. www.tbmm.gov.tr, (2020, 03, 03).